

VIDA VIRÁG

Láthatatlan gyilkosság

■ KÁIN - ÁBEL ■

Horváth Csaba a harmadik alkotója annak a kezdeményezésnek, melyet a Magyar Mozdulatművészeti Társulat – Még 1 Mozdulatszínház 2002-ben hívott életre. Az 5 x 5 sorozat keretében a társulat felkért koreográfusok munkáival bővíti repertoárját. A vérfrissítést garantálja, hogy igen eltérő karakterű alkotókat invitálnak: Földi Béla és Mándy Ildikó után decemberben a Közép-Európa Táncszínház vezetőjét kérték fel.

Pálosi István és Fenyves Márk

Koncz Zsuzsa felvétele

Káin és Ábel bibliai toposza a világirodalom valamennyi későbbi testvérgyilkosságának alapját képezi. Káin szörnyű tette megismétlődik a *Hamlet*ben, Franz Kafka *Testvérgyilkosság* című novellájában és Arany János verses eposzában, a *Buda halálában*. De helyet kap a ponyvákban is, és fel-felbukkan napjaink valóságában, a bűnügyi krónikákban. A vér támadása a saját vér ellen háborzongató tabutéma; legfeljebb művészi alkotások katartikus szelídített változataiban viseljük el.

A bibliai alap szerint Ádám és Éva gyermekei azonos eséllyel indulnak – ezen a ponton az eredeti történet és az előadás összekapcsolódik. A kezdő felütés – a színpad hátsó sarkában, fehér fényfényzetben hirtelen elénk tűnő két férfialak – ezt a kiindulást erősíti. Van időnk tüzetesen megszemlélni a testvérpárt, mert hosszúnak – ám mégsem unalmasnak – tűnő percegig tartják a kezdő pózt. Ezek az összehangolódás pillanatai. A színpad három oldalán helyet foglaló nézők szerencsésebbjei „lábbehúzósan” közelről figyelhetik az előadókat. Látjuk a táncosok pillantásait, a testek önkéntelen rezdüléseit, és ahogyan a két testvér „együtt lélegzik”. Szinte mi is hozzájuk igazítjuk lélegzetvételünket. A koreográfus Fenyves Márkot és Pálosi Istvánt szorosan egymás mellé, azonos jelmezbe és testhelyzetbe állítja, de távolba révedő

tekintetük, és az, hogy a két alak egymással semmilyen kölcsönhatásban nincs, azt sugallja: két nagyon is különböző szubjektum rejlik az uniformizált külsőségek mögött.

A hosszú bevezetés után a folytatás aláhúzza a kezdés gondolatosságát: diagonális mozdulatsort látunk – a koreográfus szándéka szerint – teljesen szinkronban. Megkapó és eredeti, ahogyan Horváth a fejeket mozgatja: a zaklatott, kereső fejmozdulatok ismétlődése a testvérek közti láthatatlan feszültségre utal, és megteremt a későbbi tragédia hangulatát. Sajnos a szinkronitás helyenként annak ellenére nem valósul meg, hogy a táncosok derekasan helytállnak. Főképp Fenyves munkájában sok a maszta, az elnagyoltság, és több helyen látni balasz-bizonytalanságokat is. Úgy gondolom, a magyar élvonalba tartozó táncosoktól alapkövetelményként elvárható a biztos technikai tudás. Ennek hiányában merész vállalkozás a rendező-koreográfustól, hogy a közönséget karnyújtásnyi távolságba helyezi. Főleg ennyire táncközpontról, minden egyéb színpadi hatáselemtől mentes előadás esetében. A darab ugyanis teljes egészében mellőzi a szcenikai megoldásokat; üres térben, díszletek és kellékek nélkül játszódik.

A táncosok irányt váltanak, és a tér másik részében ismétlik meg az előbbi mozdulatsort. Távolabbról és más perspektívában szemlélve mozgásukat új elemkombinációkat fedezek fel. Harmadszor-

ra viszont – újabb irány felé ismételve – már unalmassá válik a jelenet. Horváth érzi is, hogy itt kell előrébb lendítenie az alig érzékelhető cselekményt, ezért a harmóniát fokozatosan diszharmonióvá változtatja. Eleinte motívumként kerül be egy-egy egymásétól eltérő mozdulat, aztán egyre nagyobb egységekben, és a két testvér a térben is messzebb kerül egymástól. A kánonszerű és egyre több gyötrelmet kifejező mozgások által a két személyiség egyre inkább elkülönül, de még mindig nem fedezhető fel, melyikük Káin, és melyikük Ábel. A két táncos mintha folyamatosan cserélné egymás közt a szerepeket. Identitásuk azonosítását Horváth a nézőkre bizza – az előadás szórólapján sem tünteti fel, ki játssza Ábelt és ki Káint. Felvetődik a kérdés: vajon nem kétpólusú szubjektumot ábrázol-e, aki önmagával vív belső harcot.

A gyilkosság pillanatát várom, de nem lehet kijelölni azt a mozzanatot, amelyben megtörténik. Paradox módon Ábel és Káin a kezdő pózban, de egymással szemben áll, ezáltal sokkal előbb kapcsolat szövődik kettejük közt, mint a nyitó képben. A kezdő póz formai variánsa a növekvő feszültséget hangsúlyozza. Jelképezheti

szembekerülésüket is. További paradoxon, hogy a táncosok testi kontaktusa a köztük folyamatosan éleződő ellentéttel azonos arányban fokozódik. A kezek küzdelme után a halál beálltát az egyik férfi (végleges) földre zuhanása jelzi.

A bibliai történet szerint Káin féltékenységből öl, mert az Úr „az ő ajándékára nem tekintte”, Ábelére viszont igen. Keresem Horváth adaptációjában az indítékot, de ahogyan a gyilkosság mozzanata, ez is homályban marad. Horváth Csaba színpadi munkái gyakran nem követik a feldolgozott történet cselekményét (lásd *Médeia*, *Szindbád*, *Mandarin*), csak a cím és előzetes ismeretei orientálják a befogadót. A *Káin – Ábel* is a bibliainál tágabbra szabja, általánossá szélesíti a két férfi közti viszonyrendszer értelmezését.

KÁIN – ÁBEL

(Még 1 Mozdulatszínház – Közép-Európa Táncszínház)

RENDEZŐ-KOREOGRÁFUS: Horváth Csaba.

SZEREPLŐK: Fenyves Márk, Pálosi István.

TRIFONOV DÓRA

Húsz év múlva

■ MAGYAR ELEKTRA; A HELYSÉG KALAPÁCSA ■

A Honvéd Táncszínház két meglehetősen koros, legendásnak mondható előadását tűzte műsorára a Nemzeti Táncszínház. A *Magyar Elektra* az idén huszonegy éves, *A helység kalapácsa* tizennegyedik születésnapját ünnepli. Mára mindkét produkció színháztörténeti jelentőségű, és felújításuk ténye is az. A Nemzeti Táncszínház mégis okozott némi meglepetést Novák Ferenc e két, hazai színpadon immár hosszú évek óta nem lát-

ható előadásának műsorra tűzésével, lévén hogy – nyitott műsorpolitikája ellenére – nemigen foglalkozik felújításokkal.

A két produkció nemcsak arra kínál alkalmat, hogy felmérjük, mennyire élők, elevenek ezek a matuzsálemnek számító előadások ma, amikor a táncszínházi túlkínálatban nehéz lépést tartani az új trendek és új bemutatók sorával, de arra is kiváló lehetőséget nyújt, hogy magáról a néptáncszínházról gondolkozzunk.

Magyar Elektra

